

Å være doktor er gøy!

– Refleksjoner over trivsel i legelivet

■ JO TELJE tidligere fastlege og kommuneoverlege på Vinstra

Ved Primærmedisinsk uke (PMU) i Oslo høsten 2010 holdt Jo Telje, tidligere kommuneoverlege og fastlege i Vinstra, hovedtalen under kongressens festmiddag.

Utposten vil dele talen med våre lesere – fordi Telje på gemyttlig vis beretter om og reflekterer over et fordums legeliv med de samme gledene og utfordringene som vi møter i dag, men med helt andre ressurser og hjelpemidler enn dem vi har til rådighet. Han øser av den medisinske og menneskelige innsikt som nesten 40 år som allmennlege har gitt ham – og som vi kan lære noe av.

PMU har som motto: «forandre og fornye» – og så velger man en pensjonist til å holde tale! Men kanskje er det greit å se bakover når man skal stake ut kursen fremover. For meg er det fantastisk å se utviklingen av de allmennmedisinske kurs og ikke minst denne begivenheten, med 35 forskjellige temaer og nær 1600 deltagere. Da jeg ledet NSAMs (Norsk selskap for allmennmedisin) årsmøte og kurs i 1988, var vi 34 til bords og jeg innledet med å si «kjære familie».

Nøkterne rammebetingelser

Med et paradoks heter det: «før trivdes man bedre enn man hadde det, nå trives man dårligere enn man faktisk har det.» Og *trivsel* er et nøkkelord når jeg ser tilbake på mine 45 år som doktor – og det til tross for at rammebetingelsene var ganske annerledes da jeg startet. Jeg begynte i Balsfjord i turnus, på et rufsete og lite kontor: ingen kontordame, ingen timebestilling, et lite «kott» med laboratoriebank. Her hadde vi et Sicca-apparat for Hb, et SR-stativ hvor vi sugde opp citratblod (det var om å gjøre å unngå en munnfull blod), men vi hadde stix til påvisning av blod-sukker, så vi slapp å smake på urinen.

Og vi hadde den tids mobiltelefon; en plastbøtte i veikanten! Det var bare å stoppe der og få beskjed om neste oppdrag. Telefonsentralen visste alltid hvor jeg var... En søndagsmorgen var jeg ekstra trøtt, og min kone

spurte når jeg skulle ta sykebesøket. Jeg ante ikke at jeg hadde hatt en telefon om natten, langt mindre fra hvem og hva som var avtalt. Da var det bare å ringe telefonsentralen, og en blid dame fortalte både hvor jeg skulle og hva som var problemet.

Alltid til stede

Jeg har stor tro på rollemodeller eller forbilder. Jeg skulle bli indremedisiner, men møtet med Kåre Samuelsen, en entusiastisk, kunnskapsrik, engasjert distriktslege i Balsfjord endret min oppfatning i løpet av få uker. Og det har jeg aldri angret på. Mitt første sykebesøk gikk til en forhutlet krigsseiler ved Malangseidet. Jeg måtte avlegge full rapport til distriktslegen, som ikke bare ville vite om bronkitten, men som god samfunnsmedisiner måtte han høre om trygden var i orden, om pasienten hadde mat og om huset var varmt. Mange år senere ble jeg hentet til Tromsø av professor Anders Forsdahl for å forelese i allmennmedisin. Han sa klart: det spiller ingen rolle hva du sier, studentene kommer bare til å huske at de har sett en lys levende distriktslege som synes det er gøy å være doktor!

På slutten av 60-tallet var jeg i fem år distriktslege på Nesna på Helgelandskysten, en liten oversiktlig kommune. I lange perioder hadde jeg også ansvaret for Lurøy og Træna, og en sommer også Leirfjord. Dere vil vel ikke tro det, men jeg var altså alene med kontinuerlig vakt i fem år. Men jeg opplevde det ikke som vakt i det hele tatt; jeg bare var i bygda og levde relativt normalt. Jeg gikk på ski på fjellet, fisket på fjorden, spilte bridge hver mandag. Men de visste alltid hvor jeg var. Regulert vaktordning med vaktgodtgjørelse kom ikke før i 1981.

Velvilje og tillit

Det var en flott og robust befolkning som ikke kalte på legen i utide. Jeg gjorde en praksisundersøkelse som viste en langt lavere konsultasjonsrate enn vanlig. Ca. 10 prosent av befolkningen gikk sjelden eller aldri til lege, og til disse ga jeg tilbud om en helsesjekk. Jeg fant masse plager og problemer, men også det fenomen at de ikke brydde seg så mye om det. De hadde en beundringsverdig robusthet og trygghet som var deres medisinske ballast.

Men jeg var alene, uten noe helse- eller ambulanspersonell rundt meg. Når Sjonfjellet

blåste igjen og storm hindret båtskyss, sto jeg der med for eksempel fødsler uten mulighet for hjelp fra jordmor. Dere er selvsagt godt trent i å anlegge episiotomi og bruke tang, men jeg hadde ingen erfaring. Det gikk heldigvis greit med de fire barna jeg tok imot under slike omstendigheter. Jeg trøstet meg med at jeg bare fikk gjøre det beste jeg kunne, og det skulle formodentlig være bedre enn ingenting.

Vi hadde den gang en annen vesentlig styrke som dere neppe opplever i samme grad; vi fløt på en bølge av befolkningens velvilje og tillit. Befolkningen trodde fullt og fast på vi faktisk gjorde det beste vi kunne for dem. Vi hadde også full støtte fra fylkeslegen og sykehuskolleger. På mange måter tror jeg det er vanskeligere å trives som doktor i dag, til tross for den enorme bedringen i rammebetingelsen som dere jobber under. Det er; befolkningens skepsis, mediepress, forventingskrise, tilsynsmyndigheter, erstatningssaker osv.

Pasientens behov

Jeg har ett råd til unge kolleger: Det dere gjør som leger skal være tuftet på medisinsk indikasjon, ikke på krav eller urealistiske forventninger. Iona Heath (*britisk gjestetaler ved PMU, RED. ANM.*) sa det samme på mandag; det avgjørende er pasientens *behov*, og ikke krav. Det er den eneste måten vi kan unngå den destruktive «for sikkerhets skyld-medisinen».

Og så en oppfordring: Si ja! Du verdsatt så mye glede jeg har hatt av å si ja til oppgaver, forespørsler, prosjekter – enten fra Legeforening eller andre. Mine vel 30 år på Vinstra i Gudbrandsdalen har vært krydret av glede over allehånde engasjementer.

Til slutt en pasienthistorie som er tankevekkende, men utilsiktet: Jeg hadde sagt ja til å vikariere på et legekantor, men våknet temmelig utilpass. Jeg vet ikke hvorledes jeg greide å komme til kontoret, men satte meg skjelve bak pulten. Første pasient kom inn, det var en dame i 40-årene med en tykk journal. Hun satt seg ned og startet på sin beretning: «Nå skal du virkelig få høre, doktor...» Jeg svettet, var kvalm og greide ikke røre meg, og kunne ikke annet enn å si «hmm, hmm». Etter 50 minutter stoppet taleflommen, og hun uttrykte henrykt at hun aldri før hadde møtt en så forståelsesfull doktor. Hun gikk ut i venteværelset og sa at i dag er det en dyktig vikar dere får møte'.

Så husk, kjære venner: å være doktor er gøy!